

BIURO REDAKCJI: Krakowskie-Przedmieście Nr. 415.

Pismo Urzędowe, Polityczne i Naukowe.

w Biurze Redakcji Nr. 415.

Artykuły nadsyłane do zamieszczenia w Dzienniku, nie zwracają się.

Oraz na wszystkich Stacjach Poczтовых w Cesarstwie i Królestwie.

Prenumerata w Warszawie: Rocznie Rs. 8.—Półrocznie Rs. 4.—Kwartalnie Rs. 2. Miesięcznie kop. 67—Nr. pojedynczy kop. 5.

Sobota, 30 Listopada 1861.

Prenumerata na Prowincyi: Rocznie Rs. 9 k. 20.—Półrocznie 4 k. 60.—Kwartalnie Rs. 2 k. 30.—Za przesyłkę w kopertach Kwartalnie Rs. 1.

SPIS RZECZY.

CZEŚĆ URZĘDOWA. — Wiadomości Urzędowe z Królestwa i z Cesarstwa. CZEŚĆ NIEURZĘDOWA. — Rzeczy Skarbowe. O podatkach obecnie w Królestwie Polskim istniejących. Wiadomości Zagraniczne. Wiadomości rozmaite. Prace Towarzystwa Historycznego w Moskwie. (ciąg dalszy). Kursa papierów publicznych i pieniędzy. Kolej żelazna. Obwieszczenia. RZECZY STAROŻYTNICZE. — Opis starożytności znajdujących się w Królestwie Polskim (ciąg dalszy).

CZEŚĆ URZĘDOWA.

Komisja Rządowa Sprawiedliwości. — Ogłasza: iż Rada Administracyjna Królestwa, postanowieniem z dnia 17 (29) Października 1861 roku N. 6741, darowiznę rs. 150, dla Kościoła Parafjalnego w Blenny, przez Annę z Złotnickich Dąbrowską, aktem na dniu 25 Lutego (8 Marca) r. z. urzędownie sporządzonym, uczynioną, prawnie zaakceptowaną, w myśl art. 910 K. C. z zachowaniem praw osób trzecich i pod warunkami bliżej w akcie darowizny oznaczonymi, zatwierdziła. — Warszawa d. 2 (14) Listopada 1861 r. — Z upoważnienia: Dyrektor Kancelarii, Rada Stanu J. Ornoński.

Komisja Rządowa Sprawiedliwości. — Ogłasza: iż Rada Administracyjna Królestwa, postanowieniem z dnia 26 Października (2 Listopada) r. b. N. 6818, darowiznę rs. 300 dla Sal Ochrony pod opieką Lubelskiego Towarzystwa Dobroczynności zostających, przez Piotra Potulbińskiego aktem w dniu 26 Stycznia (7 Lutego) r. b. uczynioną, prawnie zaakceptowaną, w myśl art. 910 K. C., z zachowaniem praw osób trzecich, i pod warunkami bliżej w akcie darowizny oznaczonymi, zatwierdziła. — Warszawa d. 6 (18) Października 1861 r. — Z upoważnienia: Dyrektor Kancelarii, Rada Stanu J. Ornoński.

Prokurator Królewski przy Trybunale Cywilnym Gubernji Lubelskiej w Siedlcach. — Zawiadania osoby interesowane, że Błażej Wierzbaczewski Komornik przy Trybunale Cywilnym w Warszawie, zamieszkały w Brześciu Kujawskim, decyzyją Trybunału Cywilnego z dnia 28 Października (9 Listopada) r. b. dla braku kaucji w urzędowaniu zawieszonym został; żadnych więc czynności do urzędu jego przywiązanych, wykonywać nie może. — Polczycki.

Z Petersburga d. 23 Listopada. Gazeta Kazańska zawiera co następuje: Kazański Policmajster donosi, że wskutek powtórzonych nieporządków w uniwersytecie, z polecenia

władzy uniwersyteckiej, lekcje zostały zawieszona do pewnego czasu, a uniwersytet do nowego rozkazu został zamknięty; wszelkie zgromadzenia się studentów są zabronione, a przekraczający to polecenie podlegną surowej odpowiedzialności, według prawa.

CZEŚĆ NIEURZĘDOWA.

Rzeczy Skarbowe. — O podatkach obecnie w Królestwie Polskim istniejących. V. O opłacie za patenta propinacyjnego. Do roku 1844, procedura propinacyjna po wsiach prowadzić wolno było bez konsensów, wyłączone tylko były od tego browary, gorzelnie i szynki trunków w obrębie jednomilowym od miast położone, na które udzielane był konsens na papierze stemplowym ceny k. 7 1/2. Dopiero Ukazem Najwyższym z d. 5 (17) Lipca 1844 r. wydanym w celu ukrócenia nieumiarkowanego użycia wódki i ograniczenia szynków onejże, przepisaniem zostało, że gorzelni, dystylatorowie, propinatorowie czyli Dzierzawcy propinacji wiejskiej, szynkarze i składnicy czyli hurtową sprzedaż trunków krajowych wykonywający, wykupywać winni co rok konsensa za opłatą mianowicie:

- a) gorzelni po rs. 6; b) propinatorowie czyli Dzierzawcy propinacji wiejskiej po rs. 30; c) składnicy i dystylatorowie w mieście Warszawie po rs. 40. d) składnicy i dystylatorowie w innych miastach po rs. 9. e) dystylatorowie wiejscy po rs. 9. f) szynkarze wódek w m. Warszawie i Pradze po rs. 10. g) szynkarze w innych miastach, oprócz konsensowego, do kas miejskich, po k. 30. h) szynkarze wiejscy po rs. 3.

Przyczem zastrzeżono, że Propinator do każdego dóbr oddzielną własność stanowiących, osobny konsens wykupić powinien, zaś gorzelni może otrzymać konsens, do jednej tylko gorzelni, w której bezpośrednio prowadzi fabrykę. Dochody pobrane przez Skarb za wydanie patentów propinacyjnych są następujące:

Table with 2 columns: Year (w roku) and Amount (rs.). Rows: 1845 (75,000), 1846 (74,000), 1847 (70,000), 1848 (70,000), 1849 (94,000), 1850 (93,000), 1851 (93,000), 1852 (91,000), 1853 (91,000), 1854 (86,000), 1855 (84,000), 1856 (85,000), 1857 (87,000), 1858 (88,000), 1859 (90,000), 1860 (93,000).

Opłaty powyższe wnoszone są przez kontrahentów do kas Powiatowych, a wszelkie czynności tej części służby, załatwiają kontrolerowie Skarbowi Powiatów do kontrolowania opłat z gorzelnii ustanowieni.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

Ogólne Sprawozdanie.

P. Fould, jak donoszono, ogłosił swój szczegółowy program finansowy, dopiero w Grudniu. Minister ten chce wprzód dokładnie zbadać rozległość deficytu i zasoby przy pomocy których można go pokryć. Może też do tego czasu coś bardziej stanowczego będzie postanowione w kwestji rozbrojenia, która najwięcej wypłynie na stan publiczny. Patrie po raz trzeci występuje z artykułem w tym przedmiocie i na ten raz dowodzi nawet niemożności zmniejszenia liczby ludźli będących pod sztandarami z pozostawieniem kadrow. Rozmowa Patrie doskonale da się zastosować w Londynie i w Berlinie i tym sposobem nie widąc sposobu wyjścia z przykrego stanu finansowego, wywołanego we wszystkich państwach europejskich zbytecznymi uzbrojeniami. Dla tego mało wiary można dawać wiadomości podanej przez Patrie z Wiednia, jakoby austriacki minister wojny wskazał możliwość zmniejszenia siły wojskowej w bliskiej przyszłości. Jeżeli Francja, Anglja i Prusy nie mogą przystąpić do rozbrojenia, to w jaki sposób Austria mogłaby o tem nawet pomyśleć. Kwestją uzbrojenia zajmują się nie tylko dzienniki; spory dzienników są tylko odbiciem rozpraw w wyższych sferach rządowych. Projekta zaprowadzenia oszczędności w wydatkach na armję spotykają także silną opozycję ze strony marszałków; tak namiestnik algijski, jak i wszyscy marszałkowie mający dowództwo, z wyjątkiem Canroberta, opierają się wszelkiemu zmniejszeniu liczby żołnierzy przez udzielanie urlopów. Zatem wszelkie nadzieje wywołane pierwszym memorałem p. Foulda nikną, bo niepodobna na ten raz pogodzić wymagań położenia rzeczy z zamiarami wyrażonemi tylko na papierze.

Podług korespondencji z Paryża, w ciągu zimy mają się prowadzić czynnie układy dyplomatyczne dotyczące wszystkich ważnych kwestij politycznych niepokojących Europę. Nie można jednak zbyt wielkich zasadzać nadziei na tych układach, o których nawet szczerociś powątpiewają.

Francuzkie oddziały, stojące na granicy posiadłości rzymskiej, ściśle pilnują ruchów band burbońskich. Przeszkodziwszy powrotowi bandy Chiavona w granice rzymskie, jeden z oddziałów wziął do niewoli w nocy z 23 na 24-y, znaczną bandę, bo przeszło 100 ludzi, i zabrał 27 sztuk karabinów i 2 działa. Na nieszczęście broń i jeńcy zapewne będą oddane władzom rzymskim, a ztąd można wnioskować, jakie będzie dalsze ich przeznaczenie. Tym sposobem polityka niszczy jedną głą do co zrobiła druga. W istocie jednak tak od dwóch lat postępuje Francja w sprawie rzymskiej. Tymczasem nie potwierdzają się pogłoski o wydaleniu się z Rzymu Franciszka II w skutek uwag rządu francuzkiego, tak pośrodku do ministrów papieżkich, jak i bezpośrednio do niego samego skierowanych. Zdaje się, że tylko jego małżonka uda się do Wenecji dla odwiedzenia swej siostry Cesarzowej austriackiej; w czem gabinet turyński upatruje zawiązywanie nowych intryg.

Podług Nationalité, gabinet turyński ma być teraz uzupełniony w ten sposób że p. Cordova minister rolnictwa i handlu, obejmie wydział spraw

wewnętrznych a miejsce p. Cordovy zajmie p. Stella. Podobno najznakomitsi członkowie stronnictwa liberalnego ujeli potrzebę zgody w celu popierania i wzmocnienia gabinetu. P. Ratazzi ze swego stanowiska wszelkimi siłami będzie pomagał p. Ricassoletto, a współdziałając ludźli znakomitych, pozwoli temu ostatniemu przeprowadzić wewnętrzną organizację, która utrwał na pewnych podstawach potęgę państwa włoskiego.

Rada Związkowa szwajcarska po dwóch posiedzeniach, przesała Francji nową notę w kwestji doliny Dappes, z załączeniem drugiego raportu komisarzy związkowych i zarazem oświadczyła że jeżeli rząd francuzki nie da zadosyćuczynienia, w takim razie zwola izby dla przedstawienia im swego postępowania.

Przesilenie ministerjalne w Madrycie, które ukończyło się tylko opuszczeniem gabinetu przez ministra robót publicznych, było spowodowane odmową ze strony ministra skarbu udzielania dalszych funduszy na budowę dróg. Zapewne urząd ministra robót publicznych będzie oharowany margrabiemu Vega Armijo gubernatorowi Madrytu. Przy rozprawach nad adresem w Senacie, poprawka surowo potępiająca postępowanie gabinetu, postawiona przez Narvaesa, została odrzucona większością 92 przeciwko 12 głosom. Marszałek Narvaez, który po raz pierwszy po kilkoletniej niebytności ukazał się w senacie, posiadając majątek w okolicy Loja, przedstawił powody ostatniego tam powstania, przyczem surowo potępiał okrucieństwa, jakich się tam dopuszczono.

Kwestja przedstawienia budżetu wiedeńskiej radzie państwa, jeszcze nie została zdecydowana przez ministerstwo, jak o tem świadczy opóźnienie wieści o stanie tej sprawy. Tak, gabinet traktuje teraz z deputowanymi środka, i bliskim jest zgodzenie się ich na popieranie jego zamiarów, a to w skutek oświadczenia, że budżet będzie przedstawiony w taki sposób, że kwestja naruszenia ustawy, zupełnie straci znaczenie. Ustala się oprócz tego przekonanie, że rządowi nie tyle idzie o rozstrząsanie i zatwierdzenie budżetu ile o inne środki finansowe, a mianowicie o zaciągnięcie pożyczki, której nie mógłby uzyskać bez współdziałania Rady Państwa. Projekt pożyczki ma być przedstawiony w taki sposób, że celem jej głównie będzie ukonsolidowanie dawniejszych długów Państwa.

Anglja.

Londyn, 26 Listopada. Parostatek secesjonistowski „Nashville” stoi spokojnie w dokach portu Southampton, a jakkolwiek powiewa na nim flaga konfederacji stanów południowych, na pokładzie grobowa cisza panuje i dotąd nie przystąpiono do naprawy uszkodzeń, jakie ten statek poniósł w drodze, ani też do zaopatrzenia go w zapasy żywności i węgla. Osada spalonego okrętu „Harveybirch” wystąpiła została, na żądanie kapitana Nelson, do Londynu, gdzie wziął ją pod swą opiekę konsul amerykański, kapitan Britton. Kapitan zaś Nelson udał się do Southampton, w celu postarania się o naprawę swego statku. Potwierdza się wiadomość, że ministerjum dało rozkaz nie dozwolenia, ażeby parostatek „Nashville” uzbroidł się w porcie Southampton na stopę okrętu wojennego.

Austrja.

Wiedeń, 27 Listopada. Przechód wojsk z prowincji północnych ku granicom południowym, głównie zaś do Dalmacji, nie ustaje, co spowodowane zostało ruchami panującymi w ziemiach słowiańskich, berlu tureckim podległych, oraz złem wyobrażeniem jakie tu mają o talentach militarnych Omara-Paszy, niedołęznego do rychłego i energicznego przytłonięcia ruchu tamecznego.

Minister sprawiedliwości Protabevera podał się znowu, dla słabości zdrowia, do dymisji, która mu udzieloną zostanie jak skoro rząd wynajdzie męża

stanu, mogącego z pożytkiem i zaufaniem ogółli kierować tak ważnym wydziałem. Rząd stara się postawić ją jako czeleczkę stanu któryby posiadał w kraju powagę i opinję czlowieka niewstępnego. Po między członkami rady państwa nie ma prawie ani jednej, pod względem obeznania ze wszystkimi gałęziami sądowni, znakomitości pierwszorzędnej. Pogłoska o zamiarze powołania na to stanowisko adwokata Dra Hein, prezesa izby deputowanych i burmistrza miasta Przepawy, nie jest bynajmniej bezasadną.

Podług Ost und West, nie została dotąd rozstrzygnięta kwestja, czy tabula septemviralna (najwyższa instancja sądowa) Kroacji i Slawonii, ma zostać ukonstytuowana w Wiedniu, a zatem przyłączoną do kancelarii nadwornej kroacko-slawońskiej, lub też w Zagrzebiu. Rząd jest za połączeniem jej z kancelarią nadworną, lecz p. Mazuraniec, kanclerz nadworny, uznaje słusznosc życzenia całego narodu kroacko-slawońskiego, ażeby siedziskiem tego sądu najwyższego był Zagrzeb. P. Mazuraniec wielkich dokładał starań i dopił swego celu, co do nie wzmiarkowania w reskrypcie królewskiej, doń wystosowanej, iż Wiedeń ma być siedziskiem tabuli septemviralnej. Ban bar. Sokiewicz przedykując obecnie w tabuli bańskiej, życzy sobie zostać prezesem nowej tabuli septemviralnej, jeżeli ta zostanie urządzoną w Zagrzebiu, przyczem skład urzędniczy obu tabul zostanie razem połączony.

Presse Wiedeńska zapewnia, że hr. Bernstorff minister pruski, pracuje rzeczywiście nad nowym projektem reformy związkowej, o czem już od niejakiego czasu krążą w Niemczech pogłoski. Z Berlina piszą w tym względzie do Wiednia co następuje: „Hr. Bernstorff uchodzi za męża stanu, nie cofającego się w obec trudności zadania; mówią od kilku już tygodni, że ministerjum stanu zamierza zadość uczynić dążnościom swych postawowych przyjaciół w kwestjach polityki zagranicznej, dla zyskania ich poparcia w kwestjach interesu miejscowego, w których nie jest w stanie robić ustępstwa. Pogłoski przeto o nowym programie p. Bernstorff co do uregulowania spraw niemieckich, nie należy uważać za bezasadną, jakkolwiek program takowy nie został jeszcze ogłoszony ani nawet rzeczy niemieckiej zakomunikowany. Nie ulega wątpliwości, że od chwili wyjścia p. Schleinitz z gabinetu, kwestja niemiecka weszła w Berlinie na nową drogę, i że gabinet pruski, nie tylko że się nie sprzeciwia dążności do reformy związkowej, lecz owszem gotów jest, na każdą nową propozycję, postawić jasno warunki, na jakich do takowej przychylił się. Głównym warunkiem stawianym przez gabinet pruski, jest jedność przewodnictwa nad związkiem, z oddaniem Prusom prezydencji. Lecz zaprzeczyc należy stanowczo pogłoskę, jakoby gabinet pruski chce nadać tym warunkom nacisk, któryby mógł wywołać nieporozumienia z innymi rządami niemieckimi. Prusy nie mają innego zamiaru, jak tylko ułatwić wymianę pomysłów, objętych w formie opracowanych rozpraw.

Zagrzeb, 24 Listopada. Reprezentacja tutejszego miasta postanowiła, na posiedzeniu z dnia 18 go b. m., ażeby tylko takim osobom udzielane były prawa obywatelstwa, któreby dowiodły, iż mieszkają od lat najmniej pięciu w Zagrzebiu imowią po chorwacku.

Francja.

Paryż, 25 Listopada. Niektóre dzienniki z zapalem wspominają wczorajsza rocznicę dekretu Cesarzskiego, dodając, że jak w d. 2 Grudnia Cesarz Ludwik Napoleon zakończył erę rewolucyjną, tak w d. 24 Listopada 1860 r., rozpoczął erę swobód politycznych, której dalszym ciągiem będzie tegoroczna Uchwała Senatu. W obozie nieprzychylnym Cesarzowi wspomniano o tych rocznicach, dla okazania jak jeszcze długiego będzie potrzeba

RZECZY STAROŻYTNICZE.

WIADOMOŚCI ZBIOROWE

O starożytnych budowlach i innych dawnych zabytkach w Królestwie Polskim, porządkiem gubernij i powiatów ułożone.

I. GUBERNJA WARSZAWSKA.

1. POWIAT WARSZAWSKI.

a) Okręg Warszawski.

(Dalszy ciąg)

Willanów. Pałac wystawiony przez Króla Jana III, po bitwie pod Wiedniem r. 1683, rękami niewolników Tureckich, należy do najpiękniejszych zabytków tamtoczesnego budownictwa; ma wspaniałe pokoje i piękne malowidła na murze (al fresco), przed niedawnym czasem odświeżone.

Kościół teraźniejszy wspaniałe z dawniejszego obecnie się wznosi. Stojący przed nim gotycki pomnik Stanisława Potockiego i jego małżonki jest dziełem tegoczesnym.

Piaseczno. Kościół tutejszy z 14 lub 15 wieku pochodzący, a przynajmniej w r. 1458 już istniejący, dochował tylną ścianę części kapłańskiej, w pierwotnym stanie. Dach mianowicie na nawie zniżony. Fundowany przez książąt Mazowieckich.

b) Okręg Czerski.

Grojec. Kościół parafjalny starożytny, dosyć obszerny i poważny, może z pierwszych lat 16go wieku pochodzi. Dachy jego później zniszczone i budowa żadnych osobliwości architek-

tonicznych nie przedstawia. Wewnątrz ma starożytną kropielnicę z r. 1482.

Góra-Kalwarja. Miała dawniej liczne kościoły, z tych jednak dwa tylko się dochowały, to jest: parafjalny od erekcji miasta w drugiej połowie 17go wieku dawniejszy i Bernardyński, erekcji tej prawie późniejszy. Pierwszy ma postać starożytną, ale nie szczególną budowę, drugi nowszy, ale zalecający się czystym utrzymaniem.

Czersk. Zamek tutejszy, istniał już za czasów Konrada I, Księcia Mazowieckiego, gdyż w nim zamknięty był uwięziony przez tegoż Książęcia, synowiec jego, Bolesław wstydlivy, książę Krakowski. Mury jednak dziś stojące, pochodzą głównie z czasów Królowej Bony, to jest z wieku 16go, a niektóre może się do panowania Króla Kazimierza Wielkiego odnoszą. Zniszczyły go wojny szwedzkie, a ostatecznie rząd pruski rozembranie onego zarządził. Pozostałe z tego zamku trzy wieże, dużo przyozdobionych żłkądiną dosyć jednostajną tutejszą okolicą.

Z sześciu kościołów dawnego Czerska, żaden się nie dochował. Dzisiejszy nawet z rozwalin zamku, za rządu pruskiego postawiony.

Warka. Kościół parafjalny niema śladu swojej erekcji, zdaje się jednak z początku 14 wieku pochodzić. Dużo ma w sobie późniejszych odmiian, ale ołtarze w nim dosyć są dawne.

Kościół poDominikański, którego opustoszała stoi ruina, założony był przez Trojdena Książęcia Mazowieckiego w roku 1321, opuszczony dobrowolnie przez zakon, z powodu braku funduszy. Piękną i wspaniałą budowlą, ale już podobno do wyrestaurowania trudną. Tu pochowany jest fundator, Książę Mazowiecki Trojden.

Kościół Franciszkański, założony około roku 1628, przez Katarzynę z Boglewie Trzebińska, ma fronton o dwóch wieżach dosyć okazały, w dobrym jest stanie.

c) Okręg Błoński.

Rokitno. Kościół murowany, obszerny i okazały, wystawił Mikołaj Świąciecki, biskup poznański, w ostatnich latach 17go wieku. Dotychczas jednak, wedle pierwotnego planu, nie jest wykończonym. Odpusty tutejsze, jedne z najliczniej uczęszczanych.

Tarczyn. Kościół pod wezwaniem Ś. Mikołaja, ma być bardzo dawnym, lecz na to niema dowodu żadnego, bo erekcja jego zaginęła. Z murów też wielokrotnie odnawianych i przyozdobianych, trudno prawdziwą datę gmachu tego wyśledzić.

2. POWIAT STANISŁAWOWSKI.

Nader jest ubogim w starożytne budowle. Kościół parafjalny w mieście powiatowym Mińsku, ma zapewne mury z czasów Książąt Mazowieckich pochodzące, ale całkiem przestozcone w późniejszych czasach. Jedynie w tym Powiecie miejsce ciekawsze pod względem osobliwości architektonicznych, jest:

Kobyłka. Wspaniałe kościół tutejszy o dwóch wieżach, z których jedna dotąd nieskończona, wystawił dla księży Jezuitów Marcin Żalusi, Suffragan Płocki, około r. 1763. Były tu piękne malowania na ścianie, ale przez zaniedbanie dużo podniszczyły. Odpusty tu bywają liczne.

3. POWIAT RAWSKI.

a) Okręg Rawski.

Rawa. Kościół poJezuicki, obecnie parafjalny, wystawił Paweł Wołucki, biskup Kujawski, w r. 1624. Po kasacji Jezuitów, zajmowali go czas niejaki księża Bozogrobcy Miechowscy. Okazały, ale nie ma starożytnego pozor.

Kościół KK. Augustjanów, założony został przez Ziemowita starszego Księcia Mozowieckiego w r. 1353, odnowiony niedawno w stylu gotyckim, ale do prawdziwego gotycyzmu wcale niepodobnym.

Z zamku, który mieli w Rawie panujący tu Książęta Mazowiecy, a który Król Kazimierz

Wielki około r. 1350, silnie wzmocnił murami, pozostały fundamenta i jedna osmiokątna, ostrokręgowym sklepieniem zakończona wieża.

Skierbiewice. Pierwsze fundamenta istniejącego tu dziś Cesarzkiego pałacu, położyl około r. 1610 Prymas Wojciech Baranowski, a wykończył go następca tegoż, Wawrzyniec Gembicki.

Kościół zbudowany pierwotnie przez Zbigniewa Oleśnickiego w r. 1460, przebudował całkowicie ostatni Arcybiskup, Ignacy Krasiński.

b) Okręg Brzeziński.

Brzeziny. Okazały kościół tutejszy, w stylu gotyckim, dosyć jeszcze starożytnego charakteru mający na sobie, jest dziełem 14-go albo 15-go wieku.

Bielawy. Kościół z cegły murowany, z początku jak się zdaje 16-go stulecia pochodzący, niema nie osobliwego ani w budowie, ani w wewnętrznych przyborach. Erekcja jego zaginęła.

Jeźów. Kościół parafjalny tutejszy, pierwotnie był założonym w wieku 12, jak mniemają przez Piotra Demina. Zdawałoby się jednak, że największą część jego budowy, z 15-go do 16-go wieku pochodzi. Jest to gmach okazały, pod względem planu budowniczego osobliwy, ze względu starożytnego charakteru dobrze dochowany, ale mocno już podniszczony. Obmurowanie cmentarza w części już rozwalone, także z 15go najmniej pochodzi stulecia. W kościele samym są dawne dokumenta, dosyć starożytna chrzcielnica, a z resztą nie osobliwego.

Inowłódz. Znajdują się tu dosyć jeszcze znaczne szczątki zamku, wystawił go Król Kazimierz Wielki, a Bona Królowa nowemi wzmocniła murami. Upadł jak inne zamki, głównie skutkiem wojen Szwedzkich.

Benklów. Kościół tutejszy, jeden z najpiękniejszych w stylu gotyckim budynków, założył trzej bracia Spinkowie w r. 1462. Zewnętrzne jego mury w niaruszonej dochowane całości,

a mularska w nich robota bardzo dokładna i sztuczna. Na ścianie kaplicy znajduje się zewnątrz pierwotna erekcyjna kaplica. Wewnętrzne przybory, równie jak dzwonnica, są późniejsze.

Znajdują się tu jeszcze rudery niewykończonego gmachu, który jeden z niedawnych dzieł dzieł Bendkowa, zamierzył na giełdę kupiecką wystawić w mniemaniu, że miasteczko to stać się może jednym z środkowych punktów wewnętrznego handlu.

4. POWIAT ŁĘCZYCKI.

a) Okręg Łęczycki.

Łęczyca. Kościół parafjalny tutejszy z daje się być starożytnym, a przynajmniej w r. 1542 istniał niewątpliwie. Budowa jego niema nic charakterystycznego, ale w skarbu nader ciekawo relikwiarz z 12go wieku.

Kościół KK. Bernardynów, fundowany w r. 1636 przez Dorotę Piwową podczasnyę Płocką, piękny, dobrze utrzymany, ale wewnątrz nie ma nic szczególnego.

Kościół KK. Dominikanów jest już wspomnianym pod r. 1400, data jednak założenia jego nie jest wiadoma. Miał on krytą z zamkiem komunikacją, przerabiany wielokrotnie nie dochował starożytnę powierzchności. W części jego klasztornych zabudowań, urządzone jest więzienie.

Kościół z klasztorem panien Norbertanek, fundował także w początku 17go wieku Mikołaj Szczawiński Kasztelan Brzeziński. Po supresji zakonne w kościele urządzono teatr, a zabudowania klasztorne pustkami stoją. Stanowiły one część miejskiego obmurowania.

Zamek tutejszy istniał jeszcze przed czasami Kazimierza Wielkiego. Zaskodziła mu największą drugą wojna Szwedzka, a następnie w r. 1809 wojska Austriackie. Jeszcze atoli w r. 1832 obmurowanie i wieża osmiogranna w narożniku były całe i te przed kilkunastu dopiero laty w części rozebrano.

czasu, do zupełnego rozwoju instytucji liberalnych. W każdym razie rocznica ta nie przeszła nieopatrzoną; wywołała w jednym przysiężnym wspomnieniu, w innych wspomnieniu postępów już dokonanych, w innych znowu nadzieje dalszego rozwoju reform.

W sferach politycznych z zadziwieniem odczytano znany artykuł *Patrie* pod tytułem „o niemożności rozbrojenia”, który starał się dowiedzieć, że w obec strasznych uzbrojeń wszystkich wielkich mocarstw, usprawiedliwionych wyjątkowym stanem całej Europy, Francja nie może myśleć o rozbrojeniu. To twierdzenie, zaraz następujące po artykule *Constitutionnela*, który pozwalał domyślać się, iż nastąpi rozbrojenie na wielką skalę, rozbudził ciekawość publiczności, mianowicie co do tego, jaki może być powód niezgodności dwóch dzienników, które pomimo przeciwnych ogłoszeń przyzwyczajano się uważać, jako wyrażające myśli rządu. Powiadają, (ale nie można temu dać bezwarunkowej wiary), że jednej z znakomitszych osób świata politycznego, pomyślnie poruczone mi się do gabinetu angielskiego. Osoba ta, za pośrednictwem wspólnego przyjaciela, przedłożyła lordowi Palmerstonowi memoriał, dowodzący pożyteczności rozbrojenia wspólnego i oznaczający, za wspólną zgodą, względnie siły wojskowe, jakie od tam będzie utrzymywać każde z tych dwóch wielkich mocarstw. Zapewniają, że lord Palmerston uznałszy pożyteczny wpływ podobnego środka na pomyślność i wzajemne stosunki obu krajów, nie oświadczył się wyraźnie, ale uznawał stosowność przyjęcia go w obecnym czasie przez Anglię. Takie nieprzychylnie przyjęcie propozycji francuskiej, miało wywołać ogłoszenie wspomnianego artykułu w *Patrie*, pochodzącego z wyższego natężenia, przy czem dziennik ten odnowił dawne swe stosunki.

Z tego zatem wynika, że p. Fould chce przywrócić równowagę w budżecie, nie będzie mógł myśleć o oszczędnościach w wydziale wojskowym. A jednakże minister ten musi mieć już ułożony do kładny plan finansowy, kiedy zapewniają, że skutkiem wyjątkowego stanowiska, jakie ma zająć w gabinecie i środków jakie myśli przedsięwziąć, wielu z jego kolegów ma zamiar ustąpić się z gabinetu. W obec nieporozumień w wyższych sferach rządowych, zachodzi pytanie, czy z 10-letnich znaków ukazujących się od pewnego czasu, należy przypisywać większe znaczenie: czy usposobieniem pokojowym, jakie zdawał się wskazywać dekret pomieszczony w *Monitorze* w dniu 14 Listopada czy też artykułowi *Patrie* dowodzącemu konieczności dalszych poświęceń ze strony narodu?

Dekret znoszący opłatę od wejścia na giełdę, przyjęto tam okrzykiem: „Niech żyje Cesarz! niech żyje swoboda targu?” P. Fould i Bouteille podobno osobicie byli obecni zniżeniu materialnych zapór na giełdzie, których tak mocno bronił p. Haussmann. Ten ostatni koniecznie żądał, żeby opłatę tę utrzymać przynajmniej do 1 stycznia, a żeby ci którzy już opłacili swe bilety, nie mogli upomnieć się o zwrot opłaty w kasach miejskich. Z woli jednak Cesarza, nalegań prefekta Sekwany nie uwzględniono.

Usposobienie rządu Cesarzowskiego co do Włoch, dotąd pozostaje na stopniu platonicznym. Powiadają, że niezmordowany w tej sprawie książę Napoleon znową ją popierał a Cesarz otrzymał odpowiedź, że wszelkie postanowienie musi być odroczone do czasu zamknięcia posiedzeń parlamentu Włoskiego.

Wiadomości z Włoch ciągle mają ten sam charakter; przedstawiają one mieszaninę groźnych i zaspokajających oznak, wskazujących pracowite ustalenie się państwa w obec zewnętrznych i wewnętrznych przeszkod. Stan prowincji południowych ciągle nie jest jeszcze zadowalającym, chociaż nikt bezstronny nie nadaje już najmniejszego znaczenia usiłowaniu band nie powstańców, ale rzeczywiste rozbójników. W Marchjach ciągle wiele jest zbiegów, chcących uchronić się od poboru do wojska, co jednak nie może nadawać najmniejszej nadziei stronnikom byłego rządu w tych prowincjach. Ale Włochy muszą z tego powodu, poddać się konieczności pomówienia z rządem.

Listy z Aten donoszą, że książę Ypsylanti stawa się na kandydata do tronu greckiego. Malżeństwo siostry księcia z córką bankiera Sina, współzawodnika Rotszylda, nadało jeszcze większy wpływ tej już i tak znakomitej w tym kraju rodzinie.

Tum. Znajduje się w tej wiosce owa sławna Archikolegiata Łęczycka w dziejach kościelnych kraju wielokrotnie wspomniana, której fundacja należy jeszcze Mieczysławowi, najprzeważnie w Polsce Chrześcijańskiemu Książcu. Dzisiejszy jednak kościół stanął dopiero w 12-tym wieku i jest dziełem Piotra Dunina wojewody Szląskiego i Wielkopolskiego. Znaczna część murów gmachu tego w pierwotnym dochowała się stanie, a mianowicie tylna część kościoła, boczne krużganki, i trzy dolne piętra w obu wieżach. Znajdują się tu wspaniałe odrzwy kamienne z wieku 12-go — drugie skromniejsze z wieku 15-go — oraz nagrobek kanonika Leonarda z Oleśnicy z początku 16-go wieku pochodzący mogący. Zresztą wewnątrz nie osobiłe i ubogie.

Besiekierz. Mały zameczek wystawiony przez jednego z rodziny Sokolowskich w początku 16-go wieku — był jakiś czas w posiadaniu Kardynała Andrzeja Batorego synowca króla Stefana. W późniejszych czasach rozmaite przechodził koleje wielokrotnie był przerabianym. W roku 1800 znajdował się jeszcze w stanie mieszkalnym, teraz na gospodarskie użycie przeznaczony, mury jego cale.

Kłodawa. Dostępnym kościół tuż przy klasztorze księży Karmelitów wystawiony jest dopiero w 17-tym wieku, a w r. 1755 przez zakonników odnowiony. Po rozebraniu dawnego parafialnego kościoła odbywa się tu parafialne nabożeństwo.

Boryslawice. Są w tej wsi szczytki niewielkiego zamku wodą oblanego do koła, którego data założenia nie jest wiadoma. Pochodzić może z 16-go stulecia.

b) Okręg Zgierski.

Piątek. Fara tujeńska założona roku 1446 mało dochowała starożytnych powierzchowności, a to skutkiem licznych przerabian, jakim w późniejszym czasie uległa.

Wewnątrz niema sklepień, ale ołtarze w niej są piękne a niektóre nawet starożytne.

Podgibice. Zameczek tujeński a raczej pię-

Grecja

Ateny, 16 Listopada. Cały gabinet podał się do dymisji, której Król dotąd nie przyjął.

Włochy.

Turyń, 23 Listopada. Izba deputowanych uchwała dziś, znaczącą większością głosów, nowy podatek wojenny dla prowincji południowych, wynoszący 10 proc. od wszystkich podatków, wyższy na sól i tytoń.

Ta jedynomyślność w izbie bardzo dobrze zrobiła wrażenie. Obawiano się opozycji ze strony deputowanych z południowych prowincji, tymczasem wszyscy, z wyjątkiem p. Ricciardi, popierali projekt nowo uchwalonego prawa; uznali bowiem za słuszne, aby prowincje południowe przyjęły także udział w ofiarach, jakie od r. 1859 ponosiły Lombardia, Piemont i Toskania. Na tej właśnie części posiedzeń, rząd zamierzył sobie, żądać od reprezentantów krajów pewnych dla dobra państwa poświęceń, i nie zawiódł się w swoich oczekiwaniach, a dobre chęci deputowanych pozwalają szczęśliwie rokować o pomyślności Włoch. W samej rzeczy ważnym było zbadanie usposobienia członków parlamentu, i dowiedzieć się, jak dalece są skłonni popierać zamiary rządu, co do nałożenia nowych podatków, których cyfra dojdzie jednak do 155 milionów.

Z tego pierwszego kroku wnosić można, że parlament gotów jest ponieść wszelkie ofiary; i pomimo może popularności ich na tem uciepić może, wszyscy członkowie izby deputowanych przychylił się niewątpliwie do wprowadzenia w wykonanie środków, które wzmocniłyby kredyt nowego państwa i pozwoliły mu istnieć bez zaciągania nowych pożyczek.

Ponieważ pierwsze, stojące na porządku dziennym, prace izby zostały ukończone, posiedzenia zawieszono zostały aż do 1-go Grudnia. Dzień ten przeznaczony jest dla p. Bastogego, który odczyta izbie sprawozdanie skarbowe, a następnie przedstawi potrzebę uchwalenia nowych podatków na pokrycie budżetu na rok 1862.

Po tem sprawozdaniu, którego z niecierpliwością oczekują, zaczyna się rozprawy, o tak ważnej i tyle ogół zajmującej sprawie, t. j. o kwestji rzymskiej. Istnienie teraźniejszego gabinetu zależy w znacznej bardzo części, od rezultatu tych rozpraw. Kilku znakomitszych mówców, jako to pp. Musolino, Pepoli, Crispi, Depretis i inni dadzą się słyszeć w parlamencie. Najwięcej jednak oczekują i najwięcej niewątpliwie wzbudzi zajęcia, mowa, którą będzie miał p. Ratazzi. Po raz pierwszy podczas tych dniach i ważnych posiedzeń, prezes izby deputowanych opuści swoje krzesło, i zabierze głos jako zwykły deputowany. Będzie to nowy program, zapewne rozumnie rozwinięty, a który z czasem i to może wkrótce, stanie się programem polityki rządu. To też niecierpliwosć powszechnie daje się spostrzegać, wszyscy bowiem przewidują, że od mowy p. Ratazziego zależy będzie życie lub śmierć teraźniejszego gabinetu, z drugiej strony większość znajduje w nim naczelnika który, ze względu na kierunek jaki wzięły, od samego początku, rozprawy pałamentarne, tak podstępnie zajmował stanowisko. Mówiąc o p. Ratazzim musimy oddać mu zasłużoną pochwałę za starania, których nie szczędził, w celu pojednania gabinetu z jeneralem Cialdini. Zakładaj go w imieniu Króla, sprawy Włoskiej i wreszcie w własnym imieniu, aby odstąpił od swego pierwotnego postanowienia, i złożył go skłonnie do pozostania przy dotychczasowych obowiązkach. Król napisał do jenerala list z podziękowaniem, a baron Riccardi oświadczył p. Ratazzemu, że zawsze wdzięcznym mu pozostanie za załatwienie tego nieporozumienia, które rzeczywicie mogło mieć złe następstwa.

Jenerał Cialdini zamiechał projektu podróży do Paryża i za kilka dni wraca do Bononji. Wkrótce zaś otrzyma order Zwiastowania, który rzeczywicie głównym był powodem nieporozumienia.

WIADOMOŚCI TELEGRAFICZNE

London, 28 Listopada. Dzisiejszy *Times* przemawia energicznie przeciw przyzwożeniu komisarzy skonfederowanych stanów amerykańskich, jako przeciw bezprawiu, i żąda ich uwolnienia.

Morning Post podaje dziś następującą wiadomość urzędową: Prawnicy koronni roztrząsają legalność przyzwożenia pasażerów statku

trowy dworzec z wieżą zdaje się być około roku 1600 wybudowanym, i w tem jest ciekawym że się w całej swej starożytności dochował. Założyciel jego niewiadomy. Budowla zgrabna i w piękem wśród ogrodu położeniu.

5. POWIAT ŁOWICKI.

Łowicz. Kolegiata. Instytucja starożytna, mury jednak kościoła dopiero Maciej Zubieński Prymas w 17-tym wieku wystawił. Kaplice niektóre są dawniejsze. Gmach piękny, dobrze utrzymany, pełen ważnych i ciekawych nagrobków, ma pomiędzy innymi oryginalny kamień grobowy S-ty Wiktorji, która w 4-tym wieku po narodzeniu Chrystusa pod Cesarzem Rzymskim Dyoklejanem w czasie prześladowania śmierć meczeńską poniosła.

Kościół Świętego Ducha parafjalny dla nowego miasta założony przez Mikołaja Kurowskiego, Arcybiskupa Gnieźnieńskiego w roku 1404. Budowla starożytna ale mało charakterystyczna. — Dobrze jest utrzymany.

Kościół księży Pijarów założony w r. 1672 przez księdza Wojciecha Sieniawskiego rektora i Wojciecha Zimnego włościanina ze wsi Bobrownik podług pięknego planu, ale dotychczas dla braku funduszu nieskończony. Coraz bardziej idzie w ruinę.

Kościół księży Misjonarzy a raczej kaplica i Collegium założone w końcu 17-go wieku przez Prymasa Kardynała Radziejewskiego odznacza się wewnątrz pięknymi sztukaterjami i malowaniami na murze. Na korytarzach tujejszych jest kompletna galerja portretów wszystkich Arcybiskupów Gnieźnieńskich a następnie Warszawskich.

W posesji obywatela Zawadzkiego są jeszcze szczytki starożytnej kaplicy z 13 wieku pochodzącej mogącej przerobione są obecnie naszpichlerz.

Był także w Łowiczu obszerny i obronny zamek Arcybiskupi w 14-tym wieku przez Jarosława Skotnickiego założony, lecz ten przez Administrację Księstwa Łowickiego przed rokiem 1830 rozebrany został.

Nieborów. Wspaniały tujejszy pałac wysta-

„Trent”. Strony toczące wojnę mają wprawdzie prawo odbywania rewizji statków handlowych i zabierania znalezionych na nich żołnierzy i kontrabandy wojennej, a „Trent”, jest statkiem zarówno kupieckim jak i pocztowym. Lecz nie ulega kwestji, że flaga angielska zasłania pasażerów nie wojskowych. Sądziły, że rząd angielski nie miał żadnego prawa do takiego postąpienia. Jeżeli to zdanie utrzyma się, wówczas Anglja słusznie domagać się będzie zadość uczynienia, które nie będzie zupełnie bez uwolnienia pasażerów.

Paryż, 28 Listopada. Dzisiejszy *Monitor* powiada, że dziennikom nie służy prawo dyskusji nad ustawą, która podług praw o prasie, wolną jest od wszelkiego ataku.

Peszt, 28 Listopada. Podług *Idok Tanuja*, z radców namiestnictwa węgierskiego podali się dotąd do dymisji tylko Szlavy, Perczel i hr. Szapary; pierwsi dwaj otrzymali już od Cesarza uwolnienie. Z rozkazu cesarskiego posłano przewodniczącym w komitach okólnik, obejmujący postanowienie monarsze pod względem zapewnienia przyszłości tych urzędników.

Zagrzeb, 27 Listopada. Kongregacja jeneralna na wczorajszym swoim posiedzeniu uchwała powinszowanie i adres zaufania dla nadwornego kroackiego kanclerza i postanowiła zrobić do Cesarza nowe przedstawienie o zaprowadzeniu w Zagrzebiu tabuli septemwiralnej czyli najwyższego sądu.

Paryż, 27 Listopada. Jenerał Goyon, o odjeździe którego z Paryża do Rzymu, donoszono poprzednio, dziś odpłynął z Marsylii.

Rząd włoski odkrył w samym Turynie komitet burboński, istniejący dopiero od kilku dni w tem mieście.

Paryż, 27 Listopada. Czytamy w *Patrie*: List z Wiednia z 21 b. m. donosi, że na zapytanie zrobione gabinetowi w tajnym komitecie, przez jednego z deputowanych Rady państwa, czyby nie było możebnem zmniejszyć stanu armji austriackiej, minister stanu miał odpowiedzieć, że rząd spodziewa się, iż będzie mógł za kilka miesięcy zamian ten urzeczywistnić, lecz że w obecnej chwili, fakt ten jest niemożliwym do wykonania.

Paryż, 28 Listopada. Krąży pogłoska, że układy z Prusami nie obiecują pożądanego skutku, z powodu trudności stawianych ze strony państwa związku celnego.

Sprawa doliny Dappes, wkrótce ma być załatwioną.

Turyń, 27 Listopada. Większość deputowanych zebrała się, w celu porozumienia się co do rozporządzeń rozpraw, i zamianowała swym prezesem p. Lanza, vice-prezesem pp. Minghetti i Corsi.

R. guza, 27 Listopada. Z wielu stron nadeszły wiadomości, potwierdzają pogłoski o pomyślnym dla Turków wypadku pod Szaricia w okręgu Piva, w dniu 22 m. b., i pod Kolaszynem. Listy z Trebinji donoszą, że od kilku dni spokojność tam panuje, i że się spodziewają przybycia jeszcze 6-u bataljonów regularnego wojska.

Turyń, 26 Listopada. Deputowany książę Proto Madonini, neapolitańczyk, złożył w izbie petycję mającą na celu wywołanie rozpraw parlamentarnych co do Neapolu, napisaną zbyt gwałtownie przeciw Piemontowi. *Opinię* używa go do wycofania swej petycji, lub do wzięcia dymisji. Biuro izby, po długich rozprawach postanowiło, że petycja ta będzie odczytana na posiedzeniu publicznem. Zdarzenie to dużo narobiło wrzawy.

Gazeta urzędowa ogłasza noty zamienione między ministerstwem angielskim a rządem włoskim w przedwojennych ułgi udzielonej tymczasowo statkom włoskim w portach joińskich, i odwrotnie. Dziennik urzędowy neapolitański donosi, że bandyci zebrał się w Ricigliano i że jenerał della Rocca posłał przeciw nim oddział wojska.

Z Rzymu donoszą, że w nocy z 23 na 24 oddział francuzki ujął 110 bandytów w bliskości Alatri, i zabrał 27 sztuk broni palnej i dwa działa górne. Zdaje się, że Francuzi oddadzą całą tę zdobycz zwierzęności papieżkiej.

WIADOMOŚCI ROZMAITE.

— Dzień wczorajszy był prawie pochmurny. Od godziny 8 1/2 rano do godziny 10 1/2 rano niebo na pół pogodne, przez resztę dnia pochmurne. Do godz. 3-iej rano panował wiatr północno-zachodni mierny, później zachodni słaby, wieczorem południowo-zachodni. Średnia temperatura dnia wynosi 1 1/2 stopni ciepła, największe ciepło po-

łudniu wynosiło blisko 3 stopnie, największe zimno rano 1/2 stopnia Reaumur. Barometr wznosi się, średnia wysokość jego 754, 276. Powietrze wilgotne. Na słońcu trzy wielkie i jedna mała grody plam.

— Z dniem 1-m Stycznia 1862 r. przy ministerstwie spraw wewnętrznych w Petersburgu wydawaną będzie gazeta, pod tytułem: „Siewier-naja Poczta” (Poczta północna). Już dawniej od r. 1809 do 1820 Ministerstwo pomienione wydawało gazetę pod tym tytułem, która później zastąpiona została posytanymi miesięcznikami do dnia wychodzącymi. Ze jednak wyjątkowo pozysły miesięcznych okazało się nieopowiadającą gazetę wymaganiom, przeto nadal wychodzić będzie gazeta codziennie, oprócz świąt i dni niedzielnych, pod nazwą dawniejszą. Zawierać ma ona: Część urzędową; kronikę wewnętrznego społecznego stanu Rosji; kronikę polityki zagranicznej; część naukowo-literacką; rozmaitsci i ogłoszenia prywatne.

— Cesarstwo-Rosyjskie Towarzystwo archeologiczne odbyło dnia 17-go Października w Petersburgu ogólne posiedzenie, na którym, między innymi, uchwalono wydać kosztem Towarzystwa znaczny zbiór przerysów i kopij z arabskich i perskich napisów, wypracowanych przez rzeczywistego członka Towarzystwa, Akademika Dorna, w czasie podróży, odbytej w 1860 i 1861 roku po Kaukazie, Mazanderanie i Gilanie. W napisach tych zawierają się bogate skarby wiadomości, mogących dopełnić i objaśnić historję Mazanderanu, Gilanu, Szir-wanszachów, namiestników i chanów Szyrwanów, Sefewidów, Kubezów, chanów kajtakskich czyli Usmejów i t. d., a w ogóle historję islamizmu na Kaukazie. Przy przerysach tych i kopjach znajdują się jeszcze do 25 rysunków, niektórych miejscowości i godnych uwagi pomników w kraju Zakaukaskim. Na temże posiedzeniu, na wniosek członka Stasowa, uchwalono również przystąpić do wydawnictwa licznych zbranych przezeń materiałów dotyczących śpiewu cerkiewnego. Jest to przedmiot dotychczas prawie nie tknięty przez archeologów Rosyjskich.

— W N-e 50-m naszego *Dziennika* w Odcinku podaną byławiadomość, o uzyskaniu przez kupca Moskiewskiego Sołodownikowa przywileju na zastosowanie lokomotyw chodzących po lodzie, do przewożenia towarów po rzekach i jeziorach Rosyjskich w czasie zimy. Obecnie czytamy w *Więstniku Kronsztadckim*, że takie właśnie siovie parowe kursować mają dwa razy dziennie między Kronsztadem i Petersburgiem dla przewożenia podróźnych. Nie wiadomo tylko czy parochód ten ulepszony został stosownie do wskazań komisji unyślnie w tym celu w początku r. b. wyznaczono, a złożonej z znanych inżynierów: Jeneralmajora Kerbedzia, pulkownika Zurawskiego i podporucznika Keniga, i czy dokonywano dłuższe próby celem zapewnienia bezpieczeństwa podróźnych, i niewstrzymywania się w drodze. Kilka prób bowiem, dokonanych na niewielkiej przestrzeni rzeki Newy z małym parochodem o sile 12-tu koni, i z ciężarem tylko 200 pudów, uzanami były przez wspomnianą komisję za niedostateczne. W każdym razie jednak sążnić należy, że wynalazcy musieli skorzystać z uwag komisji, gdyż inaczej nie narażaliby na szwank i swej sławy, i bezpieczeństwa podróźnych.

— Donoszą z Krakowa pod 25 b. m., że profesor doktor Kutczyński zaaniera tej zimy miewać popularne wykłady fizyki, ułatwiający wykład doświadczeniami i okazami, i objaśniający słuchaczom zjawiska przyrodzone. O pożyteczności takich wykładów rozszerzać się byłoby zbyt cieżnym. W Anglii publiczne wykłady w różnych gałęziach wiedzy, bywają niekiedy jedyną szkołą dla tych, którzy niepotrzebują specjalnego wykształcenia w wykładanym przedmiocie, a dla wielu innych są uzupełnieniem braków i niedostatków domowej edukacji. Szczególnież tuż ważne są wykłady nauk przyrodniczych, potrzebujących doswiadczeń za pomocą narzędzi, których osoby prywatne i niższe zakłady naukowe nie są w stanie posiadać. Wykłady nauk przyrodniczych, to jeszcze mają za sobą, że łączą zabawę z nauką, i odrywają umysł od fraszek. Anglijcy zrozumieli znaczenie wykładów popularnych, i dali przykład innym narodom, z którego nie omisszają one skorzystać.

— Dnia 20 listopada umarł w Paryżu p. Elias Jourdain, znany pisarz pod pseudonymem Charles de St. Poi. Z pomiędzy wielu jego dzieł, *Heures serieuses d'un jeune homme et d'une jeune fille*, są tłumaczone na język polski i wydane z druku

w Warszawie. P. Jourdain kilkakrotnie długo przebywał w Warszawie.

— Według urzędowego wykazu w mennicy londyńskiej w ciągu roku 1860 wybito następującą ilość monet: suwerenów 2,555,958, wagi 21 tonów złota (526 cent.); pół-suwerenów 1,131,500; wagi 5 tonów (125 cent.); florenów 635,580; szylingów 1,671,120; pół-szylingów (6 pensów) 1,100,088; półtopropensów dla wyspy Ceylan 150,898. Monety ze stemplem królowej Manday cztero, trzy, dwi i jednopensów 201,088 sztuk.

W ostatnich czasach wprowadzono nadzwyczajne ulepszenia w wybijaniu monet; doprowadzono fabrykację do tego stopnia, że w ciągu miesiąca wybijano po milionie suwerenów. Zamówienie suwerenów przez bank angielski, dało powód do okazywania co potrafi mennica królewska; w ciągu pięciu tygodni wybito 3 miliony suwerenów, co jest rzeczą bezprzykładną w dziejach mennicy.

Paryżka akademja nauk moralnych i politycznych, zgodnie z wnioskami sprawozdania oddziału ekonomji politycznej i statystyki, o rozprawach nadających na konkurs, którego przedmiotem było: „zbadać i wskazać przyczyny i skutki wychodźstwa w XIX wieku z posród narodów starego świata, i osiedlenia się pomiędzy narodami nowego świata”, na posiedzeniu z d. 23 listopada, przysądziła nagrodę p. Julianowi Duval, członkowi i sekretarzowi rady jenerałnej prowincji Oranu, autorowi rozprawy oznaczonej N-em 1-m.

Na temże posiedzeniu, zgodnie z wnioskami sprawozdania tegoż oddziału, co do konkursu ustanowionego przez p. Bordin, którego przedmiotem było: „zbadać i wskazać przyczyny przesilen handlowych w Europie i w Ameryce północnej w ciągu XIX wieku”, Akademja przysądziła nagrodę p. Klennowski Juglar, autorowi rozprawy oznaczonej N-m 2-m.

Nazwiska pp. Duval i Juglar, będą publicznie ogłoszone, na następnym publicznem posiedzeniu Akademji.

— Na szczególną uwagę pomiędzy zmianami w zwyczajach społecznych zastępują zmiany w gozdnach obiadów. W rekopisem opisującym dwór Henryka VIII., znajduje się wiadomość, że obiad był podawany o godzinie 10 z rana, a kolacja o 4-iej po południu. Księga zarządu domowego księcia Northumberlanda wskazuje, że w połowie XVII wieku, godziną obiadową była godzina 11-a. W sto lat potem, członkowie klubu *Royal Society*, jadali obiad o 1-iej, co stopniowo przechodziło na godzinę 2-ą, 3-ą, 4-ą i 5-a. Ta ostatnia godzina utrzymywała się od 1818 do 1853 r., kiedy postanowiono, aby obiad był podawany o godzinie 6-iej. Cena obiadów w tym klucie także ulegała zmianie, bo od 18 pensów (3 złp. 9 gr.) od osoby, wzrosła do 10 szylingów (22 złp.).

Gazety Rosyjskie donoszą, że do każdego z miast: Kowna, Rygi, Mińska i Grodna polecono zawiązać z banku Państwa, monety miedzianej po 2,000 rubli, czyli ogółem na wagę biorąc 3430 pudów monety.

Z wykazu ruchu handlowego na linii Orenburgskiej za r. 1860 okazuje się, że przywóz towarów dochodził sumy 6,349,292 rs., dochoł zaś cały wynosił 1,362,619 rs. 89 kop. Godnem jest uwagi, że najznaczniejszy artykuł przywozu stanowią przedmioty żytkowe, a mianowicie: wyroby jedwabne na sumę rs. 593,421, wino na rs. 820,830, i wino szampańskie na rs. 398,418. Te cyfry głównych artykułów przywozowych w oddalonej stronie Rosji, na pograniczu Azji, charakteryzują wyjątkowo społeczne życie społeczeństwa Rosyjskiego.

W Rosji powzięto myśl stowarzyszenia wydawców i uorganizowania handlu księgarskiego wewnątrz Rosji. Projekt dotyczący tego przedmiotu, w całej obszerności ogłasza *Inwalid Rakski* w N-e 249 i dalszych. Tenże dziennik oprócz innych artykułów z *Dziennika Powszechnego* zacierpiętych, zawiera także tłumaczenie artykułu p. Łaszczyńskiego „O organizacji szkół elementarnych w Królestwie”.

Jedną z gazet Greckich w Konstantynopolu wychodzących oblicza, że w Turcji istnieje szkół muzałmańskich 12,478, a chrześcijańskich 2,562. W pierwszych, znajduje się 12,746 nauczycieli i 367,929 uczniów pięci obojaj a w drugich 3,122 nauczycieli, 138,387 uczniów.

Pomiary katastralne rozpoczęły się w Austrii w roku 1817, najpierw w dolnej Austrii, a następnie dokonywane były stopniowo w Styryi, Illirji, górnej Austrii i Salzburgu, Dalmacji, Morawji, Szlązku, Czechach, Galicji, Bukowinie i Ty-

stawił Krzysztof Szydłowiecki kasztelan Krakowski w początku 16-go stulecia.

W tym zamku osadzeni byli trzej bracia Szulscy Wasil, Dymitr i Iwan w r. 1611 przez Het. Żolkiwskiego pojmani. Zamek ten podpadły w czasach późniejszych przerobiony został pod rządem Królestwa na kościół protestancki.

Gabin. Starożytny kościół tujejszy niewiadomo kiedy i przez kogo założonym został. Podobno fundatorem jego miał być jeden z Ziemonitów książąt Mazowieckich w 13-tym żyjących wieku. Oprócz kilku cegieł kaflowym sposobem polewanych a herby i figury świętych na sobie mających wytoczone, zewnątrz na części kapłańskiej pozamieszczonych, kościół ten nie ma nic osobliwego.

Głizyce. Jest tu także starożytny kościół z cegły na czerwono stawiany. Data jego założenia niewiadoma, a budowa w tem osobiwa, że kruchta i zakrystja nie obok jak zwykle, ale przy ścianach szczytowych są przybudowane, co gmachowi całemu szczególną nadaje postać.

b) Okrąg Orłowski.

Oporów. Kościół po-Pauliński w r. 1453 tym zakonnikom oddany a w późniejszych czasach spalony i w skutku tego odnawiany mało dochował na sobie starożytnego charakteru. W dobrym jest stanie.

Zameczek wystawiony przez Władysława Oporowskiego biskupa Włocławskiego około połowy 15-go wieku, dochował się w stanie mieszkalnym. W ostatnich czasach był odnawiany przy czem jednak starano się styl starożytny w nim utrzymać.

7. POWIAT WŁOCŁAWSKI.

a) Okrąg Włocławski.

Włocławek. Kościół katedralny wystawiony pierwotnie przez Macieja z Golanczewa herbu Topór, Biskupa Kujawskiego około roku 1315 a przez brata jego i następcę Zbiluta dokonczony i w bogate sprzęty zaopatrzony. Ścianę naczelną pięknym filigranem zakończoną zbudował w nim biskup Jan Gruszczyński zmarły

6. POWIAT GOSTYŃSKI.

a) Okrąg Gostyński.

Gostynin. O zamku tujejszym już przed Wacławem Czeskim wspominał dzieje. Okazuje się przecież z dokumentów, że to musiała być wówczas na przedzie zbudowana warownia. Mury które się do naszych czasów dochowały

rolu. Od roku 1831 do 1833 prace te były zawieszane dla powodów politycznych i finansowych. Pomierzono w pomienionych krajach grunta 30,974 gmin, stanowiących na przestrzeni 5,251 mil kwadratowych 47,261,219 cząstek.

W Węgrzech pomiar katastralny tymczasowy, dokonany został w 1849 i 1850 r., a szczegółowo rozpoczęto w 1856 r. Do końca r. z. pomierzono tam grunta 1,934 gmin, wynoszących na przestrzeni 533 mil kwadr. 4,660,300 cząstek. Na teraz, z powodu obecnego stanu Węgier, pomiary zostały tam zaniesione, a cały skład mierzy przy przeniesieniu do Krocacji i Sławonji, gdzie pomiary poprzednio rozpoczęte, nie zostały ukończone.

Dla oznaczenia punktów trygonometrycznych Tyrolu i pomierzenia wielu wysokości, położonych po za obrębem sieci trygonometrycznej, lecz ważnych we względzie geograficznym, technicznym i innych, odbywały się tam w ciągu r. b. prace, które potrwają jeszcze dwa lata.

— Statystyka gazet, wychodzących teraz w krajach połączonych pod berłem Wiktora-Emanueli, jest następująca: W Turynie, jakkolwiek stolicą będącym, gazety mają charakter prawie małopolski. Pismo urzędowe *Gazzetta Ufficiale del Regno d'Italia*, ma w wydawnictwie dziennik; następnie idą *Opinione* i *Gazzetta di Torino*, z których pierwsza służy interesom gabinetu, oraz *Espero*, wszystkie trzy również bez odznaczających się cech; *Gazzetta del Popolo*, kawury, siołska, redagowana jest teraz za słabo; *Dritto* jest organem stronnictwa czynu; *Fischietto* usiłuje podtrzymać dobry humor Turyczyków; *Armonia* broni z wielkim talentem Papieżstwa, i w tymże duchu redagowane są *Piemonte* i *Campanile*. W Medjolanie *Perseveranza* jest jedynym piśmie politycznym królestwa włoskiego, odznaczającym się wyższym poglądem, a obok tego ogłasza niekiedy artykuły naukowe wysokiej wartości; za to tem słabiej wyglądają *Lombardia*, dziennik urzędowy medjolański, oraz *Gazzetta di Milano*, *Regno d'Italia* i kilka innych. W Genui *Corriere Mercantile*, w swej części politycznej jest umiarkowanym i dobrze redagowanym organem stronnictwa zjednoczenia, a w części handlowej odpowiada dobrze zadaniu; *Gazzetta di Genova* nie ma wielkiego znaczenia, a *Cattolico* broni interesów stolicy Apostolskiej. Dziennikiem głównym prasy florenckiej jest *Nazione*, podobno do gazety urzędowej turyńskiej i podający stale wiadomości z Rzymu i Neapolu; *Contemporaneo* broni, dotąd bez powodzenia, dawnych książy. Organami głównymi Mazziniego są obie *Unita Italiana*, wychodzące w Genui i w Medjolanie, a w tymże duchu zaczęła niedawno wychodzić we Florencji *Nuova Europa*. W dawnym królestwie Obojga Sycylii, gdzie poprzednio, oprócz dwóch gazet urzędowych (w Neapolu i Palermo), żadne inne pisma nie były dozwolone, wychodzi teraz znaczna liczba dzienników, z których większa część występuje z opozycją przeciw rządowi, broniąc bądź poprzedniej dynastji, bądź interesów Mazziniego, bądź nareszcie przemawiając za autonomią neapolitańską. W duchu przyjaznym dla Piemontu są tam redagowane *Patria* i *Nazionale*. Wyszczególniliśmy tu bardziej znane dzienniki, nie wspominając o znacznej liczbie innych, których rozgłos nie przekracza po większej części granic prowincji, w których są redagowane.

— Obszerne dzieło o dekoracjach wewnętrznych i meblach starofrancuzkich, zaczęło już w Paryżu wychodzić z druku, z miedziorytami pana Adams. Nosi ono tytuł: *Décorations intérieures et meubles des époques de Louis XIII et de Louis XIV, reproduits d'après les compositions de Crispin de Passé, Paul Vredeman de Vries, Seb. Serlius etc.*

Prace Towarzystwa historycznego w Moskwie.

(Dalszy ciąg).

W rocznikach Towarzystwa od roku 1815—1837 (t. 8) pod nazwą *Trudy i latopisi* (Prace i kroniki), wydawanych, zawierają się między innymi, artykuły treści następującej: 1) Rozprawa o pojedynkach sądowych, przez profesora Michała Kaczenowskiego; 2) O paciurki pieczarskim (żywyty śś. pieczarskich), przez profesora Romana Tymkowskiego; 3) Rys narodów słowiańskich, w dzisiejszej Rosji przed przyjściem Wargów do Nowogrodu mieszkających, przez Piotra Kałaj-

dowicza; 4) O starych pieniądzech; 5) O pomnikach starożytnych w Kijowie; 6) O Rusi południowej, przez J. Orłaja; 7) O cerkwi dieciańskiej w Kijowie, przez Berlińskiego; 8) O monetach i grzywnie czernihowskiej, przez metropolitę kijowskiego, Eugenjusza Bolchowitynowa, i wiele innych.

W roku 1837 Towarzystwo historyczne postanowiło, zamiast „Prac i kronik”, wydawać inne czasopismo, pod nazwą: „Rosyjski Zbornik historyczny” zeszytami od 8 do 10 arkuszy; cztery takich zeszytów stanowiło jeden tom. W ciągu lat ośmiu (1837—1844) pod redakcją sekretarza Towarzystwa, M. Pogodina, wyszło tomów VII. Zawierały one dwa główne działy: 1) w pierwszym mieściły się rozprawy naukowe, na posiedzeniach Towarzystwa czytane; 2) w drugim akta urzędowe i dokumenta rozmaite, oraz wiadomości treści historycznej, archeologicznej i t. d.

W dziale pierwszym na szczególną uwagę zasługują rozprawy Zorjana Dołgi Chodakowskiego (Adama Czarnockiego) pomiędzy papierami po zgonie jego (roku 1825) pozostałymi przez M. Pogodina znalezione. W pierwszej z nich pod tytułem: „O drogach komunikacyjnych w dawnej Rusi” czytelnik znajdzie bardzo wiele ważnych materiałów do geografji starożytnej krajów przez Słowian zamieszkałych i wskazuje o wodnych komunikacjach na Rusi starożytnej, wskazówek, które wymagały wielkiej kombinacji, długiego badania miejscowości i głębokich prac historycznych. Nie będziemy się wdawali w rozprawę o tem, kto korzystał z dróg komunikacyjnych na Rusi: czy Normanowie, czy Rusowie, czy też Wargowie; niech każdy objaśnia je imiona podług własnego rozumienia, dając im to lub owie znaczenie; rzecz ta w zadaniu, wykniętem przez Chodakowskiego, jest podrzędna, głównie zaś o to chodzi, żeby się przekonać dokładnie, jakie były drogi komunikacyjne, których mieszkańcy i przybyłe na Rusi dawniej używali. Rozstrzygnięcie tego zadania powinno naprowadzić na ślady pierwotnego zasiedlenia świata Słowiańsko-ruskiego, oraz pierwotnych stosunków handlowych. Korzystając z badań Chodakowskiego, można w tym względzie poczynić wiele nadzwyczaj zajmujących wniosków. Drugi artykuł pod nazwą: „System historyczny Chodakowskiego” stanowi właściwie odpowiedź Kałajdowiczowi na zarzuty przez tegoż czynione autorowi pod względem zasadniczej jego myśli o jak zwanych horodach czyli horodyszczach. Przynać należy, że Kałajdowicz, pracujący zkind badacz starożytności słowiańskich, a szczególnie rosyjskich, zapartywał się zbyt powierzchownie na system Chodakowskiego. Rozbierając szczegółowo listy Kałajdowicza o badaniach archeologicznych w gubernji Riaziańskiej, Chodakowski wykazał gruntownie, że nieraz powstają przeciw nowym zdaniom dla tego jedynie, że ich nie rozumieją, a nie, że nie posiadają potrzebnych wiadomości, ażeby wytknąć bezzasadność zdań dawniejszych. Rozprawa ta posłuży może za dopełnienie poprzednich badań Chodakowskiego o starożytnej geografji Słowian w pismach czasowych rosyjskich: „Syn ojczyzny” w Petersburgu i „Wiestnik Europy” w Moskwie, w latach 1819 i 1820 drukowanych. Z artykułów Chodakowskiego w „Zborniku historycznym” znajdują się jeszcze: a) *Wyjatek z podróży po Rosji* (w roku 1821), gdzie kilka miejscowości w okolicach Ładogi i Nowogrodu główny przedmiot badań jego stanowią, i b) *Domieszenie o postępie badań archeologicznych w czasie podróży po krajach dzisiejszej Rosji stanowiących* (z dnia 13 Lipca v. s. 1822 roku).

Poglądem krytycznym, jaki rzadko w ówczesnych rozprawach napotkać można było, odznacza się szczególnie rozprawa Fedotowa: *O znaczeniu wyrazu Rus*. Już Karamzyn zrobił uwagę nie wprowadzając żadnych wszakże z niej wniosków, że nazwa ziemi ruskiej i Rusi dawną była w latopisach, południowej głównie Rusi, w szczególności zaś księstwu Kijowskiemu. Profesor Kaczenowski zwrócił szczególną uwagę na to świadectwo latopisów, rozwiązując zadanie o pierwotnym siedzibach Rusów. Fedotów przedstawił najzupełniejszy, o ile można było, zbiór podań kronikarskich o geograficznym położeniu dawnej Rusi. Żałować tylko trzeba, że autor, mając pod ręką tyle pewnych, niezbitych, z rozmaitych latopisów pobieranych wskazówek, nie zadał sobie pracy, żeby zupełnie przedmiot wyzerpnąć; pozostał tylko na wykazaniu, że Rusią nazywała się część południowa dzisiejszej Rosji i dowiódł

tego gruntownie; lecz należało iść dalej i z dowiedzionego założenia dalsze poczynić wnioski. Jeżeli Rusowie byli Normanami, przysli pierwotnie na północ Rosji dzisiejszej i rozszerzyli swe panowanie i imię z północy na południe, dla czego więc nie zostawili imienia swego w Nowogrodzie, Pskowie i innych częściach na północy i na zachodzie Rosji? Czemuż którykolwiek bądź w jakimkolwiek czasie piszący, utrzymując, że Rus przysła z po za morza Bałtyckiego i osiadła z początku na północy Rosji, nazywa Rusią w tymże samym czasie, w pięćdziesięciu miejscach swojej latopisi, wyłącznie południową tylko część dzisiejszej Rosji? Oto są pytania, które koniecznych wymagały studjów.

Z innych artykułów w „Zborniku” na wzmiankę zasługują: 1) P. J. Szafarzyka: a) O posagu Czarnoboga w Bamberku, b) Plemonia Słowiańskie w dzisiejszej Rosji; przekład z czeskiego, 2) O traktatach książąt ruskich Olega, Igora i Swiatosława z Grekami, przez M. Pogodina; 3) O pojedynkach sądowych na Rusi, przez K. Kałajdowicza. 4) Kurhany i horodyszca w powiatach Charkowskim, Wałkowskim i Półtawskim, przez Wadyma Paska. 5) Lwowska latopis ruska od roku 1498 do 1648, przez Ks. Dyonizję Zubrzyckiego. 6) O przekładzie na język słowiański kroniki Konstantyna Manasesa (Corpus Byzantiae historiae. Editio secunda: Venetiis, 1729—1733; tomów 23, in folio. W tomie XX mieści się: *Constantini Manassis, breviarium historicum*) przez D. Czertkowa. 5) Wyjatek z sagi Olawa (Olaf), syna Trygwjega (Tryggvason), króla Norwegji; przekład z tekstem oryginalnym, przez Stefana Sabinina. Bohater sagi, Olaw, będąc prześladowanym przez swych wrogów w Skandynawji, schronił się z matką najprzód do Estonji, następnie udał się do Nowogrodu i Kijowa na dwór W. Ks. Włodzimierza Swiatosława, gdzie został wychowany; mając lat 18, opuścił ziemie ruską; przebył lat kilka w Winlandji, albo kraju Wenedów (dzisiejszej Pomeranji), znowu zwiedził Rus i był, jak saga opiewa, głównym powodem, że Włodzimierz i naród ruski, wiarę chrześcijańską przyjęli. Mówi się w niej prócz tego, o postanowieniach i zwyczajach, jakie na dworze W. Księcia zachowywano, o czi przez tegoż balwanom oddawane, o przepowiedniach jakie w święto Joly (przypadające w dzisiejsze święta Bożego Narodzenia) miały miejsce, i t. d. (Wiadomości podobnych w Nestorze nie znajdujemy). 6) O Nestorze, studjum historyczne przez A. Kubarowa, i wiele innych. Najcenniejszą zaś odczo „Zbornika” stanowi, wyborem piórem skreślona rozprawa b. profesora uniwersytetu Wileńskiego, Ignacego Daniłowicza: *Pogląd historyczny na tworzenie się i wzrost miast słowiańskich, głównie zaś polskich, aż do wieku XIII.* (Tom IV. 1841 roku, str. 155—209). Z pomników języka i literatury staro-słowiańskiej i rosyjskiej, znajdujemy między wielą innymi, w „Zborniku”: a) Słowo o pulku Igora (tekst z wariantami), b) Opowiadanie (skazanie) o bitwie z Tatarami na polu kulikowskim (pomnik z wieku XV), c) Sprawy dotyczące „miestnietwa” (hierarchji służbowej) w Rosji (począwszy od roku 1579—1629), i wiele innych. Prócz tego zamieszczone są sprawozdania roczne z czynności Towarzystwa, protokoły posiedzeń, korespondencje, wiadomości rozmaite, i t. d. Zdobiją „Zbornik” liczne ryciny i podobizny (fac-simile) do objaśnienia artykułów służące.

Z początkiem roku 1846 Towarzystwo uchwaliło na wniosek przez tegoż hr. Sergjusza Strogonowa, wydawanie czasopisma pod tytułem *Czetyria* (Odczyty), z następujących działów składającego się: 1) *Badania*, gdzie umieszczają się oryginalne artykuły członków Towarzystwa, wkrótce po odczytaniu ich na posiedzeniu; 2) *Materiały krajowe*, służące do wyjaśnienia historii rosyjskiej; 3) *Materiały zagraniczne*, w oryginalne lub przekładzie, i 4) *Rozmaitości*, zawierające w sobie artykuły treści historycznej, archeologicznej i t. d. Z artykułów w „Odczytach” w latach 1846—1848 drukowanych na wzmiankę zasługują: 1) *Poszukiwania w publicznej bibliotece poznańskiej*, przez J. Bodińskiego. Autor w czasie podróży po ziemiach słowiańskich, zwiedził bibliotekę przez Edwarda hr. Raczyskiego w Poznaniu założoną, gdzie wyszukał kilka rękopisów historii Rosji dotyczących. W jednym z nich pod tytułem: *Skazanie o Pietrze Miedwiedkie, Moskale* (Opowiadanie o Piotrze Niedźwiadku, Moskalu), Piotr, syn W. Ks. Feodora Iwanowicza i żony jego Ireny, siostry Borysa Godunowa, pi-

szę sam o sobie, że gdy się urodził, wtedy Godunów, który nie żyzył sobie, ażeby car Feodor miał potomstwo płci męskiej, zapytał siostry swojej co urodziła. Irena „pозnawszy po nieboszczyku swym bracie Borysie Godunowie, że o panowaniu na Moskie zamyslał i chce carem moskiewskim zostać, ukryła syna swego Piotra. Godunów badał ją długo, a wtemczas matka zeznała, że wydała na świat polniedzwiadka i półczłowieka. To zeznanie zaspokoilo Godunowa: matka zaś oddała syna na wychowanie babce Hannie. Kiedy wyrósł, zwiędził, jak sam opowiada, wiele miast rosyjskich, a za Szujskiego, był w Moskwie.” Któż więc miał być tym Piotrem? Bodiński, przechodząc samowolnie, który Dymitra Iwanowicza udawał, zatrzymując się na tak zwanym *worze* (złodziej, zbroju) Tuszyńskim, o którym Latopisi mówią: „O tym zaś *worze* Tuszyńskim, kądby się wziął, nikt zgola nie wie.” Ciekawy także jest „List Sidora Mitropolita” do księcia chelmskiego Wawity od rządu pokrzywdzonego. 2) *O obycajach i zwyczajach, w dawnej Rusi, od czasów Jarosława I-go aż do najścia Mongołów*, przez S. Solowjewa. Autor na podstawie pomników dziejowych, roztrząsa zwyczaj, na dworze księcia w okresie czasu przezeń obranym, i do ludu je przenosi. Podobna metoda ma słusność, gdyż kroniki ruskie podają nam wiadomości o życiu i czynach samych tylko prawie panujących, natomiast jakby wspominając o ludzie. Lecz bojarowie i lud tak samo zawsze jak Książęta postępowali, lub też odwrotnie; dawniej albowiem nie było nigdy wybitnego rozdziału między drużyną i jej wodzem. Tak np. Książę wiodł spór o starszeństwo w rodzinie, bojarowie o starszeństwo w hierarchji (miejscownictwie). Autor powiada dalej o zwyczajach dawnych książy przyjmowania ślubów zakonnych, przezwyczaj zbliżający się koniec życia; o zamiłowaniu w księgach, o pielgrzymkach ich do ziemi świętej czyli pątnictwie, które do takiego wzmogło się stopnia, że duchowieństwo nieraz zmuszonym było wzbierać zbyteczną w zwiedzaniu Jerozolimy gorliwość. 3) *O tożsamości bóstw słowiańskich Chorsa i Daż-boga*, przez J. Bodińskiego. Podczas poszukiwań w bibliotece moskiewskiej drukami duchowni, autor odkrył „Prolog” o chrzcie księcia Włodzimierza, w którym jest wzmianka o poganiśkich bóstwach słowiańskich: *Perunia, Chorsie, Daż-bogu i Mokoszu*. Podług wywodów autora, Chors (jednoczący z perskim *Koresz*, słotice) znacząc ma to samo co *Daż-bog*, który w Latopisi Hypatjewskiej (wydanej w roku 1843 przez Kom. Archeogr. w „Zbiorze latopisu ros.” tom II, str. 5) nazywa się *słotcem*. „A po nim panował syn jego, imieniem Słotce, które mianują *Daż bogiem*.. Słotce król, syn Sworoga, a które jest *Daż-Bóg*.” Przytacza w końcu ustępy ze „Słowa o pulku Igora”, gdzie się o Dażbogu wzmianka znajduje. 4) *O służbie strażniczej, stanicznej i polowej na Ukrainie czyli na polskiem pograniczu* (na kresach państwa moskiewskiego aż do cava *Aleksieja Michalowicza*, przez J. Bielajewa. Dla powstrzymania częstych napadów plemion pochodzenia tatarskiego i mongolskiego, jak: Pieczeniów, Polowców, Tatarów, Krymców, Nogajców, Turków i Górali, zakładane często stannice na południowych Rosji granicach. Pierwsza o stannicach pogranicznych wzmianka znajduje się w latopisach z końca XIV wieku; dopiero za Iwana III i IV straż ukraińskie dobrze zostały urządzone. Z początku służbę pełnili kozacy miastowi, a nawet Tatarzy, którzy się zobowiązali strzedz granic od napadów swych współbraci. Dla zabezpieczenia granic, budowano fortece, ostrogi; np. za Iwana III założono miasto Kasimów (na krańcu dzisiejszej gubernji Riaziańskiej, które przez Tatarów zostało osiedlone za Iwana IV; Temników (w gubernji tambowskiej) i inne. Liczba stanic wzrosła szczególnie za czasów Iwana Groźnego, i w roku 1571 istniał już długi łańcuch miast warownych na całym pograniczu stepowem (Ukrainie) od Alatury i Temnikowa aż do Rylska i Putyła. Miasta ukraińskie dzieliły się, stosownie do położenia geograficznego, na przodowe i tylne. Pierwsze wysuwały się do stepów, będąc wystawione na pierwsze napady nieprzyjaciół, którzy jednakże, nim do miast tych dotarli, przebyć musieli naprzód rowy, zasieki, zabójce na rzekach i inne warownie polowe liczną strażą obsadzone. Drugą linię miast warownych, jakoby wewnętrzną, stanowić twierdzą łączące nad rzeką Oką, które w razie potrzeby na przodową także linię, załogę swą wysyłały.

(Dokończenie nastąpi).

— W dniu wczorajszym, na targach odbywających się w urzędzie konsumcyjnym m. Warszawy, płacono za wiadro okowity próby 10-jej od rsr, 1 kop. 62 $\frac{1}{2}$ do rs. 1 kop. 65 $\frac{1}{2}$, za garniec od kop. 53 do 54.

KURS GIEŁDY WARSZAWSKIEJ.					
z dnia 29 listopada.					
Wexle.		żądano		płacono	
		rsr.	kop.	rsr.	kop.
Berlin.	100 Tal.	2 M.	104 40	—	—
	100 Tal.	k. t.	—	—	—
Gdańsk.	100 Tal.	k. t.	104 32 $\frac{1}{2}$	—	—
	100 Tal.	k. t.	—	—	—
Hamburg.	300 BkM.	2 M.	157 50	—	—
London.	1 Ft. St.	3 M.	7 4	—	—
Moskwa.	100 Rs.	1 M.	99 25	—	—
Petersburg.	100 Rs.	1 M.	99 50	—	—
	100 Rs.	k. t.	—	—	—
Parýz.	300 Fr.	2 M.	83 70	—	—
	300 Fr.	1 M.	—	—	—
Wiedeń.	150 Złr.	2 M.	75 60	—	—
Pół-Imperyalj Rosyjskie.	Oblięi Skar. za 100 rs. (oprócz kuponu)		90 84	90 51	
Akeye Drogi Żel. Warsz.-Wied.			70 50	70 33	
Listy Zast. III-go Okręsu Serya I i 2 (oprócz kuponu) za 15 rs.			15 2 $\frac{1}{2}$	15	

Wartość kuponu bieżącego od Oblięiw Skarb. rs. — k. 65 $\frac{1}{2}$ od Listów Zastaw. III-go Okręsu k. 26 $\frac{1}{2}$

KURSA TELEGRAFICZNE.			
z Berlina z dnia 29 listopada.			
	żąda-	placę-	
	je		
Ruska pożyczka Stieglitzta 5-ta.	—	86 $\frac{1}{2}$	
— 6-ta.	—	98 $\frac{1}{2}$	
Polskie obligacje Skarbowe op. kup.	—	80	
— Listy Zastawne	—	85 $\frac{1}{2}$	
— Bilety Bankowe	—	85 $\frac{1}{2}$	
Weksle na Warszawę z krótkim terminem	—	94 $\frac{1}{2}$	
— Petersburg 3 tygodniowy	—	94 $\frac{1}{2}$	
— London 3 miesięczny	—	—	
— Parýz 2	—	—	
— Hamburg 2	—	—	
— Wiedeń 2	—	71 $\frac{3}{4}$	
Żyto na targu	—	52 $\frac{1}{4}$	
„ na dostawę późniejszą	—	52 $\frac{1}{4}$	
z Paryża.			
Renta 3%	—	68 90	
Akcie kredytu ruchomego	—	781	

KOLEJ ŻELAZNA.
Pociągi na drodze żelaznej Warszawsko-Wiedeńskiej kursują od dnia 19 Września (1 Października) b. r. w następującym porządku:
A) Z Warszawy: 1. Póspieszny (schnellzug) wychodzi o godzinie 6 rano, a przychodzi do Sosnowców o godzinie 2 po południu — do Katowic zaś o godzinie 3 m. 10 po południu do Granicy o godzinie 1 m. 51 po południu — do Łowicza o godzinie 1 m. 25 po południu.
2. Osobowy wychodzi o godzinie 10-jej m. 45 z rana przychodzi do Sosnowców o godzinie 8 m. 50 wieczorem, wychodzi na drugi dzień z Sosnowców o godzinie 5 m. 30 z rana i dochodzi do Katowic o godzinie 5 m. 40 z rana; do Granicy zaś przychodzi tenże pociąg tego samego dnia o godzinie 9 wieczór. Do Łowicza przychodzi o godzinie 3 m. 35 po południu.
3. Osobowo-towarowy wychodzi o godzinie 5 po południu i dochodzi tylko do Łowicza, a nie do Piotrkowa jak to dawniej miało miejsce, o godzinie 9 m. 15 wieczór.
B) Z Katowic do Warszawy: 1. Póspieszny wychodzi o godzinie 12 m. 10 w południe i przychodzi do Warszawy o godzinie 10 wieczorem, z Granicy zaś o godzinie 12 m. 55 w południe i łączy się w Zabkowiecach o godzinie 2 m. 28 w południe z póspiesznyim idącym do Warszawy; z Łowicza wychodzi o godzinie 7 m. 15 wieczorem i łączy się z póspiesznyim w Skierniewicach o godzinie 8 m. 20 wieczorem.
2. Osobowy wychodzi z Katowic o godzinie 8 m. 50 wieczorem i przychodzi do Sosnowców o godzinie 9 wieczorem, na drugi dzień z rana wychodzi z Sosnowców o godz. 6 m. 45 z rana i przychodzi do Warszawy o godzinie 5 po południu; z Granicy wychodzi o godzinie 6 m. 30 z rana i łączy się w Zabkowiecach o godzinie 7 m. 20 z rana; z Łowicza wychodzi o godzinie 2 m. 5 po południu i łączy się w Skierniewicach o godzinie 3 w południe.
3. Osobowo-towarowy wychodzi z Łowicza (a nie z Piotrkowa) o godzinie 6 m. 45 z rana i przechodząc o godzinie 8 z rana przez Skierniewice dochodzi do Warszawy o godzinie 10 m. 45 z rana.

Brześć Kujawski. Kościół parafjalny wystawiony około roku 1240 przez Kazimierza księcia Kujawskiego, po zniszczeniu przez Szwedów zniszony w szczytach i dachu zmienił nieco pierwotną postać. — Gmach obszerny, w ścianie tylko naczelnej nieco starożytnego charakteru dochował. — Wewnątrz ubogi.

Kościół Dominikański, założony przez Zbiłuta z Golanцева Biskupa Włocławskiego, zmarłego roku 1382. Poniosły spólnie klęskę z fara, w późniejszych przerabianych stracił całkiem pierwotny swój charakter. Odnacza się szczególną ścianą wysokością i czystem utrzymaniem. Ma nagrobek Rafała Leszczyńskiego, Kasztelana Poznańskiego z r. 1501.

Brześć Łukietka miał zamek na wzgórzu, z którego same tylko fundamenta pozostały.

Lubraniec. Kościół parafjalny założony w końcu 15go wieku przez Grzegorza Lubrańskiego, Kanclerza Koronnego, a dokończył przez jego wnuka, Jana Lubrańskiego, Biskupa Poznańskiego. Budowla pełna starożytnego charakteru ale przez niedosyć biegłych majstrów stawiana, ma pierwotną erekcyjną tablicę z roku 1497 i piękne srebra w zakrytych. W dobrym jest stanie. Mieszkańcy poprzednio przy tym kościele księża kanonicy regularni Laterańscy.

Zgłowiączka. Wioska ta stanowiła beneficjum Lubrańskiego kościoła i tameczni kanonicy regularni, pełnił także służbę przy kościele tutejszym. Po ich supresji kościół Zgłowiączki zamknięto i zaledwo parę razy do roku nabożeństwo się w nim odbywa. Jest to budowla niewielka, stawiana z cegły na czerwono. Data jej założenia niewiadoma, zdaje się jednak z początku 14-go wieku pochodzić. Dachy są późniejsze.

Chalno. Mały kościółek tutejszy jest najstarożytniejszym w całym powiecie. Zbudował go w r. 1124 Piotr Dunin dla pp. Norbertanek, które się jednak nie długo potem do Strzelna stąd przeniosły. Budowla stawiana z kamienia

polowego obrabianego w kostkę, ma półokrągłe małe sanctuarium. Dachy na niej późniejsze. Opuszczona zupełnie, a zewszech miar godna zachowania.

Brdów. Kościół tutejszy poPauliński, zabudowany był w bardzo dawnych wiekach na fundacji i dopiero w r. 1436 Paulinom oddany. Przerabiany w późniejszych czasach wielokrotnie, niema wcale starożytnego charakteru, ale odznacza się pięknem w bliskości jeziora położeniem i dobrem utrzymaniem.

b) Okręg Kowalski.
Przedecz. Zamek starościński przerobiony przed niewielką laty na kościół ewangelicki jest dziełem 16go wieku, wedle wszelkiego prawdopodobieństwa, piwnice pod nim obszerne i głębokie. Stoi na umyślnie szpanem wzgórzu, a fundamenta aż w ziemi stałej ma zapuszczone. Był zrazu mieszkaniem starostów, — następnie zaś mieścił w sobie tylko archiwę i sądy. Starostowie zaś wystawili sobie obszerny pałac za jeziorem, który niedawno przeszedł na własność donacyjną.

Borzynie. W tej wsi na małej wyniosłości znajdują się kawałek muru ze starego, jak powiadają zamku. Kto go wystawił i jakie ta budowla później przechodziła koleje, śladu wynaleść nie można. Ruina sama mało na uwagę zasługuje.

Klobka. Szaniec, a raczej zameczek podwójnym otoczony przepokiem, który pod tą wsią widać, wzniesiony został najpodobniej w czasie wojen Szwedzkich, za panowania Jana Kazimierza. Jakoż miejsce to musiało być teatrem bitwy, na polach bowiem tutejszych, znajdują kości ludzkie i ślady rozmaitej broni.

Kościół w Kłobce murywany ale bardzo biedny, ma pochodzić z r. 1155. W rzeczy samej coś podobnego do tej daty, ma na ścianie wkleśło wyrobione.

Łbica. Kościół obszerny, murywany z cegły bez tynku, niewiadomo kiedy założony, istniał już w r. 1423. Budowa jego niczem się zresztą

nie odznacza. Wewnątrz był dawniej malowanym i ma wiele starożytnych portretów.

c) Okręg Radziejowski.
Radziejów. Kościół parafjalny oddany niedawno Kk. Pijarom, założony został w 13-m wieku przez Kazimierza Księcia Kujawskiego. Gmach obszerny, dosyć charakterystyczny i w pierwotnej budowie swojej dochowany.

Kościół Kk. Franciszkanów, budowany przez Króla Władysława Łokietka przed rokiem 1300 ma ściany dawne, dachy późniejsze i w ogólności nie wiele starożytnego wyrazu.

Piotrków zwany Żydowskim. Parafja tutejsza należy do najstarożytniejszych instytucji duchownych w Królestwie. Wedle miejscowych podań, zaprowadzona była spółcześnie z wprowadzeniem wiary świętej przez Mieczysława I. Mury jednak dziś istniejące, dawnością swoją po za wiek 13 nie sięgają, a najprawdopodobniej około r. 1300 były wzniesione. Jest to kościółek niewielki, dosyć nieformalny, ale z wybitnem starożytności piętnem, wewnątrz ma niektóre dawne przybory.

Płowce. Wieś pamiętna porażką Krzyżaków, przez Króla Władysława Łokietka, w początku 14-go wieku. Na polach tutejszych znajdują się liczne mogiły, w których urny z popiołami i szafrowymi szklanymi paciorkami, a niekiedy i monety krzyżackie znajdują.

Kościelna wieś. Ma kościółek mały, ale w niektórych przynajmniej częściach 12-go sięgający wieku. Dachy i ściany szczytowe tego kościoła są późniejsze. Data założenia jego niewiadoma. Wewnątrz jest niezłe utrzymany, ale wewnątrz bardzo biedny.

Bądków. Erekcja tutejszego kościoła także zaginiona, lecz mury świadczą, że najwcześniejsz z 14-go może pochodzić stulecia. Stawiany jest z cegły bez tynku, ma na czele wieżę czworokątną, a odznacza się głównie brakiem przyborów, pomimo że w nim znajdują się wszystkie inne warunki, gotyckim budynkiem właściwe. Wewnątrz niema nic osobliwego, ale w zakry-

stji dość piękne i starożytne srebra w niezłym są stanie.

Lubanie. Kościółek tutejszy wielce starożytny, z 12go podobno pochodzi wieku. Stawiany z polowego kamienia bez przypór, z wazkami nader oknami. Szczyt ściany naczelnej może pochodzić z nieco późniejszych czasów. Budowla mała, ale osobiwa i troskliwego zachowania godna. Wewnątrz ma piękne tabernaculum. Legenda miejscowa utrzymuje, że się w miejscu kamieniem zbudowanie tego kościoła zgromadzili i że od tego dopiero czasu tutejsza okolica bardzo w ten rodzaj materiału budowlanego obfituje.

Zbrachlin. Kościółek mały, ma pozór starożytny, ale w rzeczywistości zaledwie 16go wieku sięgający. Data ściany jego założenia niewiadoma. Jest nadproporcjonalnie niskim i w bardzo biednym stanie.

Służew. Piękny i obszerny kościół parafjalny, wystawił w połowie 16-go wieku Jan Służewski tutejszy dziedzic, a dokończyła pozostała po nim wdowa. Budowla mocna, w stylu Gotycko-Włoskim, z wysoką na czele wieżą i okrągłymi po rogach przyporami, pod względem planu dosyć osobiwa, wewnątrz w dzisiejszych czasach odnawiana.

Pałac tutejszy z małemi po

